

Autor: Manfred Frank

Na závěr se pokusme přesně označit odchylky, které odlišují Rosenbergův *Mýtus* od Wagnera a od romantismu, jestliže to tedy, jak doufám, odchylky jsou. Není to myšlenka společenství a není to myšlenka chybějící nejvyšší hodnoty, už vůbec ne vztah k budoucnosti místo k přítomnosti. Jediná výrazná opozice, která se zvedla proti Rosenbergově knize a stojí za zmínku, vyšla od církvi. Na evangelické straně měl slovo Walter Kunneth; Rosenbergovi přiznává (a uvažte, za jakých okolností to Kunneth takto formuloval), že „si je vědom toho, že jest jedna pravda, za všech okolností ostatním nadřazená; nejvyšší hodnota, podle níž se poměřují všechny ostatní hodnoty, že je jedna síla, z níž všechna síla a všechen život pramení, že je jeden smysl a jeden význam všeho bytí, který má neomezenou platnost.“

To je takřka bod minimálního konsensu, Pro křesťana však – a pro romantismus, dodávám – byla tato nejvyšší hodnota, nejvyšší smysl vždy předmětem nadsmyslového světa. Chápu tato slova v širokém smyslu, že pod to spadá každá z hodnot, kterou si nemohl lidský subjekt dát sám prostředky rozumu a na základě vlastního chtění. Hodnota, kterou si člověk dává sám, by tím pozbyla veškeré sociální závaznosti: jak může být člověk spasen skrze výplod své vlastní fantazie?

Přesně tato nadsmyslová optace se tedy již nenachází u Rosenberga, který takto Nietzscheovo „Bůh je mrtev“ promýšlí dále a důsledněji než Stefan George, Gustav Landauer, Thomas Mann či Robert Musil. Rosenbergovo východisko, to platí pro nacismus vůbec, je pozoruhodně naroubováno na racionalistickou kritiku náboženství Feuerbacha a Straußena; v této souvislosti je zaklínán dokonce osvícenec Voltaire.

Jak ale vyvázl Rosenbergův pojem mýtu sám Feuerbachově a Nietzscheově kritice náboženství? Úplně prostě, totiž odhalením, že se každý formulovaný mýtus a každé dějinně

podmíněné náboženství rodí z *krve*. *Krev*, souhrnné označení pro síly, jež *nejsou* nadsmyslové, kreslí ve svém snění obrysy toho, co prospívá růstu a zachování rasy, a právě toto kolektivně uznaně zhmotnění *krve* je mýtus. Rosenberg k tomu připojuje poznámku: „Mýtus krve není jedna z „mytologií“ vedle ostatních, nestaví „nové“ náboženství vedle starých, naopak jeho obsahem je sám tajuplný prazáklad všech mytologických představ. Všechny mytologie vycházejí z jediného formulujícího principu; poznání tohoto principu není znovu nějaká mytologie, nýbrž mýtus sám ...“

(...)

Mluví se o „společenství vytvářejícím mýty“, to se podobá formulacím z doby romantismu. Aby společenství dosáhlo dohody o nejvyšší hodnotě, připravuje se zároveň o prostředek komunikace, jako způsob vedení volného a svobodného rozhovoru, dialogu, díky němuž masa srůstá z pouhých jednotlivců k tomu, co Schelling a Hegel nazývali „mravní totalitou“.

Rosenber také ovšem nezapírá skutečnost, že mýtus je odkázán na společenství – ba naopak. Avšak toto společenství nedosahuje už mýtického konsensu (pod čímž rozumíme srozumění, souhlas všech o tom, co se týče účelu jejich společného bytí) univerzální komunikací, která vytváří normu, jak tomu bylo v raně romantických utopiích, nýbrž ona měla onen konsens vždycky, a to sice rovnou účastí všech na formách (Gestalt) rasy. Kdo je v otázce krve se všemi ostatními jednou provždy zajedno, ten už se s nimi nepotřebuje vybavovat o účelech společnosti. Společenské procesy ztrácejí charakter svobodných, nenásilných událostí a získávají charakter „osudu“, „nutnosti“, kterou Rosenbergova kniha také neustále zaklíná.

Nicméně i Rosenberg musí připustit, že vědomí společenství utrpělo v posledních staletích a zvláště od dob rozvinutého kapitalismu značné škody. Tanto obrat se u něj dokonce stále opakuje. Ale na rozdíl od romantismu si nemůže dovolit, aby odpovědnost za to přenesl na působení dějinných sil: spíše na ekonomický liberalismus jako vtělení analytického ducha, rozkládajícího syntetický ptvar, jakým je právě mýtus. Protože jsou všechny procesy popsatelné jen jako zápas ras, musí se analytický duch a ekonomický liberalismus inkarnovat do židovské rasy, která způsobuje rozklad a destrukci moci krve a dědičnosti. „Ochrnutí vůle v 19. století,“ píše, „má své kořeny v nevěrectví, které vedlo nakonec k tomu, že se idolem Západu stal mýtus lidu cizí rasy, bezduchý mýtus peněz a světovlády. Za vřískání trumpet zdánlivého vítězství byl tento idol ve Versailles roku 1919 vyzdvižen, aby se mu všechny národy klaněly. Vůdcův Zápas proti Versailles byl zápasem proti židovsko-demokratickému mýtu, proti duchu ‚rozkladu‘ a proti ‚upadajícímu životu‘.“

(...)

Vznik myšlenky rasy si vysvětluji v souvislosti s našimi otázkami takto: k ideji národa patřil od pozdní romantiky i náboženský prvek, neboť pouto pospolitosti existuje jen mezi lidmi, kteří se spolu sjednotili v otázce stupnice hodnot a jejich společnost je legitimována právě touto společnou vírou, vlastní celému společenství. Takováto transcendentní legitimace však odporuje pravidlům hry racionalistického státu ve smyslu Maxe Webera, tvořeného kapitalistickým způsobem fungování. Pochybnosti o legitimitě buržoazního státu jsou ve své

podstatě romantické, ne socialistické. Zásadním problémem je to, že legitimita nemůže být zvolena, stvořena, nebo rozumem naprogramována, naopak musí být vymaněna z působení hry nespoutaných sil demokratického státu: z nejvyšší hodnoty, o níž by se hlasovalo a jejíž cena by se zjišťovala volným trhem, by pak již nebylo možno čerpat legitimitu. Právě tato myšlenka však činí společenství – každopádně tehdy, zapomene-li se konečně na nadsmyslový svět – náchylným k přání po legitimaci ne racionální volbou, nýbrž dědičností: vynořuje se idea „společenství krve – Blutgemeinschaft“ a připravuje romantický kulturně mýtický pojem národa o historický základ a dává mu biologické odůvodnění.

Především si musíme ujasnit, jak mohl mít tento posun vůbec nějaké šance. Za prvé si mohlo „společenství krve“ (Blutgemeinschaft) jako jazykové společenství (tak romantikové chápali národ) dělat nároky na jakousi (národně omezenou) univerzalitu; za druhé garantovala společenství proti atomizaci buržoazních monád (odcizení člověka člověku nepatří ke genotypu člověka, je jen povrchním jevem); a za třetí se mohla odvolat na poznatky evoluční biologie, především sociálního darwinismu a genetiky, které toho času zatlačily model lingvistiky jako paradigmatické společenské vědy; dále nebyla vázána na seriózní státoprávní pojem „národa“ a konečně dovoľovala ještě spíše než jazykový pojem národa sjednocení předkapitalistických a imperialistických tužeb. Pročež byla německá národnost nejvyšší hodnotou sama pro sebe i bez nadsmyslového pramene – to je krajně nebezpečný protidemokratický potenciál.

Náboženství krve (Blutreligion) se tedy odlišuje v jednom rozhodujícím bodě od každého „nového náboženství“, které jsme dosud pod tímto jménem poznali: nečerpá již z nadsmyslového světa, ale z přírody samé. Nemýtizuje se božská síla, biologická fikce rasy a její „duše“ (Rasenseele), která jí byla vnucena. Strukturou – připomínám, *jen* strukturou – se toto zesvětštění blíží k Nietzscheovu výroku „zůstaňte věrní zemi“ a k jeho nahrazení *boha* Dionýsa *reálným* (a proto ne-božským) principem vůle nebo života, jak pozdní Nietzsche Dionýsa chápe. A přece: vůle k moci jako taková – i když se Nietzsche nechával iritovat rasismem a sociálním darwinismem – není příznakem rasy; je vitalitou, která je vlastní všem živým tvorům a jako vůle k moci je vlastní obzvláště lidskému. Naproti tomu je Rosenbergova myšlenka mýtu krve národně a rasově omezena. I v tom odporuje kapitalistické a liberální myšlence: je zcela z jiné doby, pacěda beze smyslu.

Úryvek z knihy Manfreda Franka *Gott im Exil – Vorlesungen über die neue Mythologie II. teil* vyšel v Souvislostech č. 4/1994. Překlad Zdeněk Opava.